

Redders van Friese kerkkunst

Door Binne Keulen

BARGER-OOSTERVELD – Het bloed liep bijna uit zijn wijsvinger. Met een soort van tandartshaakje kraste Teake Posthuma uit Easterein elk beitsvlekje weg, om het gaatje vervolgens met de vinger een beetje dicht te smeren. En dat meer dan duizend keer. „It wie in hels kerwei.”

Teake en Klaes Posthuma restaureerden in Barger-Oosterveld de kerkschilderingen van Jacob Ydema (12329). De Friese boerenzoon was ooit bekend in katholieke kringen, maar raakte in de vergetelheid. Sommige van zijn werken werden zelfs overgekalkt. Voor de Posthuma's was het een prachtklus. „Dat dit hjir samar op 'e muorre sit.”

Teake (45) en z'n broer Klaes (57) uit Harlingen leggen de laatste hand aan de restauratie van tientallen schilderijen in de katholieke kerk van Barger-Oosterveld, vlakbij Emmen. Afgezien van die vlekken is het een prachtklus, vinden ze. Niet alleen omdat restaureren hun beroep is. Maar het gaat ook om bijzondere kerkschilderingen, gemaakt door een bijzondere Fries: Jacob Ydema.

Beiden kenden Ydema van naam, maar hadden zijn werk nog nooit onder ogen gehad. „Ast der mei dwaande bist, dan krijst der hieltiten mear aardichheid oan en wurdearring foar”, zegt Klaes. Teake was bij de eerste aanblik verkocht. „Och heden, tocht ik. Dat dit hjir samar op 'e muorre sit.”

De boerenzoon Ydema, in 1901 geboren in Greonterp, was in de jaren dertig en veertig een geliefd schilder in katholieke kringen. Kerkbesturen waren z'n opdrachtgevers. In Friesland beschilderde hij het priesterkoor in Bakhuizen en werkte hij voor de kerken van Woudsend, Balk, Sloten en Nes (Ameland). Meestal was Ydema buiten de provincie te vinden. Via via kwam hij in 1938 ook in Barger-Oosterveld terecht.

De Fries beschilderde er het schip, de achtermuur en de zijbeuken. Hij was een eenling in zijn expressieve stijl. Z'n voorgangers en tijdgenoten decoreerden vooral, Ydema schilderde vanuit een religieuze bezieling. Rond zijn bijbelse figuren hangt een mystieke sfeer, net als bij de middeleeuwse schilderijen waardoor hij zich liet inspireren. Mede daardoor krijgen z'n taferelen uit het oude en nieuwe testament iets sacraals. Al z'n figuren lijken in het bovenaardse te leven.

Ydema raakte na de jaren vijftig in de vergetelheid, toen wit de nieuwe modekleur werd in de kerk. Ook in Barger-Oosterveld. Met wintersubsidie werden de schilderijen die Ydema in de zijbeuken maakte, in 1960 overgekalkt. „De kleine, minder goede symbolische schilderijen zullen verdwijnen”, staat er in het notulenboek van de kerk.

Er ging nog veel meer mis met het erfgoed van Ydema. Schilderingen werden vuil door het roet van de kaarsen en uit de muren en pilaren 'zweette' het salpeterzuur zich naar buiten. Sommige schilderijen scheurden. Toen het houten plafond een keer werd gebeitst, kwamen meer dan duizend bruine spatten op het schilderwerk terecht. Doordat Ydema zo op de muur schilderde, zoog de beits zich vast in de stenen ondergrond.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg zag de waarde in van Ydema en plaatste de kerk mede dankzij de Friese kerkschilder in 1998 op de monumentenlijst. Adel verplicht, en de parochie Sint Gerardus Majella besloot tot een restauratie van €80.000. Om op kosten te besparen, nodigde zij in 2000 Italiaanse studenten uit om te komen restaureren. Die kwamen niet, want in eigen land was werk genoeg.

Toen kwamen Posthuma en Posthuma in beeld. De parochie koos hen uit een handvol andere restauratiebedrijven, omdat zij een hele simpele maar doeltreffende methode hadden bedacht om de beitsvlekken weg te werken. „Die vlekken waren een van onze grootste zorgen”, stelt Bennie Grimberg van de restauratiecommissie.

Na tien weken met lange werkdagen is de klus zo goed als geklaard. De twee broers, geholpen door Klaes' dochter Hinke, sliepen al die tijd in een hotel. „Oars wienen wy alle dagen wol hiel lang ûnderweis”, zegt Teake. „Wy koenen dy tiid better oars brûke.”

De schilderijen van Jacob Michiel Ydema zien er weer schoon en fris uit, de scheuren zijn allemaal weggewerkt. Alleen de figuren in de zijbeuken, die blijven voorlopig verborgen achter de witte kalk. Het geld is voorlopig op. Grimberg heeft goede hoop dat die nog eens aan de vergetelheid zullen worden onttrokken. „Gelukkig ziet ook het bisdom Groningen het belang in van Jacob Ydema.”